โรงพยาบาลมะเร็งลพบุรี

การพัฒนารูปแบบการดูแลกลุ่มเสี่ยงต่อภาวะปอดอักเสบจากการสำลักตามเกณฑ์คะแนนทำนายในผู้ป่วยมะเร็งศีรษะและลำคอระยะลุกลามที่ได้รับรังสีรักษาและเคมีบำบัด

ณิภา แสงกิตติไพบูลย์

การพัฒนารูปแบบการดูแลกลุ่มเสี่ยงต่อภาวะปอดอักเสบจากการสำลักตามเกณฑ์คะแนนทำนายในผู้ป่วยมะเร็งศีรษะและลำคอระยะลุกลามที่ได้รับรังสีรักษาและเคมีบำบัด

ณิภา แสงกิตติไพบูลย์
บุศรินทร์ เผด็จทุกข์
อนงค์ สง่าเนตร
ภัทรมน โพธิ์วิเชียร

โรงพยาบาลมะเร็งลพบุรี
กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข

บทคัดย่อ

การวิจัยและพัฒนานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสถานการณ์ พัฒนาและประเมินประสิทธิผลรูปแบบการดูแลกลุ่มเสี่ยงต่อภาวะปอดอักเสบจากการสำลักตามเกณฑ์คะแนนทำนายในผู้ป่วยมะเร็งศีรษะลำคอระยะลุกลามที่ได้รับรังสีรักษาและเคมีบำบัด ดำเนินการ 3 ระยะ คือ (1) ศึกษาสถานการณ์ (2) พัฒนารูปแบบฯ และ (3) ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบฯ ประชากรระยะที่ 1 คือ เวชระเบียนผู้ป่วย 260 คน กลุ่มตัวอย่างระยะที่ 3 คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ (1) ผู้ป่วยมะเร็งศีรษะและล าคอระยะลุกลามที่ได้รับรังสีรักษาและเคมีบำบัด กลุ่มทดลอง 36 คน และกลุ่มควบคุม 36 คน (2) พยาบาลวิชาชีพ 27 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ (1) เกณฑ์คะแนนทำนายผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยง (2) คู่มือรูปแบบการดูแลสำหรับพยาบาล (3) คู่มือการดูแลตนเองสำหรัยผู้ป่วย ค่า IOC เท่ากับ 0.96, 0.96, 0.98 ตามลำดับ เครื่องมือเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลผู้ป่วย (ระยะที่ 1) ค่า IOC เท่ากับ 1 แบบประเมินความรู้การดูแลตนเองสำหรับผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยงต่อภาวะ AP และแบบสอบถามพยาบาลด้านประโยชน์ของรูปแบบการดูแล มีค่า IOC เท่ากับ 0.98, 0.98 และค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.75, 0.95 ตามล าดับ วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ด้วยสถิติเชิงพรรณนา วิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงด้วย Chi square และ stepwise ทดสอบความแตกต่างด้วย Wilcoxon signed-rank test

ผลการศึกษา พบปัจจัยด้านอายุ สถานะสมรรถภาพ (ECOG) ดัชนีมวลกาย การดื่มแอลกอฮอล์ สุขอนามัยช่องปาก ตำแหน่งของเนื้องอก สูตรยา Carboplatin และการให้อาหารทางสายยางมีความสัมพันธ์กับการเกิดภาวะปอดอักเสบจากการส ลัก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) รูปแบบการดูแลฯ มี 2 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) คู่มือรูปแบบการดูแลสำหรับพยาบาล และ (2) คู่มือการดูแลตนเองสำหรับผู้ป่วย/ผู้ดูแล การประเมินประสิทธิผลของรูปแบบฯ พบว่า อุบัติการณ์ของภาวะปอดอักเสบจากการส ลักลดลงอย่างไม่มีนัยสำคัญ (p .96) แต่ความรุนแรงของภาวะปอดอักเสบจากการสำลักในระดับปานกลางถึงรุนแรงมากและระยะเวลาเฉลี่ยในการฉายรังสี ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .05$ และ $p < .001$, ตามลำดับ) คะแนนความรู้ในการดูแลตนเองของผู้ป่วย/ผู้ดูแลเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .001$) และพยาบาลมีความเห็นด้วยอย่างยิ่งว่ารูปแบบการดูแลนี้มีประโยชน์

คำสำคัญ ภาวะปอดอักเสบจากการสำลัก มะเร็งศีรษะและลำคอ รูปแบบการดูแลตามเกณฑ์คะแนนทำนาย

Abstract

This research and development study aimed to examine the situation, develop, and evaluate the effectiveness of a care model for individuals at risk of aspiration pneumonia based on predictive scoring criteria among patients with advanced head and neck cancer receiving radiotherapy and chemotherapy. The study was conducted in three phases: (1) situation analysis, (2) care model development, and (3) evaluation of the model's effectiveness. Phase 1 involved a review of 260 patient medical records. In Phase 3, purposive sampling was used to select the participants, including: (1) 36 patients in the experimental group and 36 in the control group, all diagnosed with advanced head and neck cancer undergoing radiotherapy and chemotherapy, and (2) 27 registered nurses. The research instruments consisted of: (1) predictive scoring criteria for identifying at-risk patients, (2) a nursing care model manual, and (3) a self-care manual for patients, with IOC values of 0.96, 0.96, and 0.98, respectively. Data collection tools included: a patient information record form for Phase 1 (IOC = 1.00); a self-care knowledge assessment for patients at risk of aspiration pneumonia (IOC = 0.98; Cronbach's alpha = 0.75); and a nurse questionnaire evaluating the usefulness of the care model (IOC = 0.98; Cronbach's alpha = 0.95). Descriptive statistics were used to analyze general data. Risk factors were analyzed using Chi-square and stepwise methods. Differences between groups were tested using the Wilcoxon signed-rank test.

The findings revealed that age, performance status (ECOG), body mass index, alcohol consumption, oral hygiene, tumor location, Carboplatin-based chemotherapy regimen, and tube feeding were significantly associated with the occurrence of aspiration pneumonia ($p < 0.05$). The developed care model consisted of two components: (1) a nursing care model manual, and (2) a patient/caregiver self-care manual. Evaluation of the model's effectiveness showed that although the incidence of aspiration pneumonia decreased, the reduction was not statistically significant ($p = .96$). However, the severity of aspiration pneumonia—particularly moderate to severe cases—and the average duration of radiotherapy were significantly reduced ($p < .05$ and $p < .001$, respectively). Additionally, patient/caregiver self-care knowledge scores increased significantly ($p < .001$). Nurses also strongly agreed that the care model was beneficia

Keywords: Aspiration pneumonia, Head and neck cancer, Predictive score–based care model